

آشنایی با سازمان‌های خدمات اجتماعی*

نادر پوراصغریان
مدرس دانشگاه

تأمین رفاه اجتماعی را قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران ترسیم می‌کند، به گونه‌ای که مقدمه قانون اساسی در بیان این که اقتصاد وسیله است نه هدف، در رابطه با رفاه اجتماعی چنین بیان می‌کند: «در تحکیم بنیادهای اقتصادی، اصل، رفع نیازهای انسان در جریان رشد و تکامل اوست و بدین جهت تأمین امکانات مساوی و متناسب و ایجاد کار برای همه افراد و رفع نیازهای ضروری جهت استمرار حرکت تکاملی او، بر عهده حکومت اسلامی است.» در رابطه با مهم‌ترین نهاد اجتماعی و اصلی‌ترین رکن جامعه یعنی خانواده چنین بیان می‌کند.

«حمایت از خانواده به‌عنوان واحد بنیادی جامعه و کانون اصلی رشد و تعالی انسان که زمینه‌ساز اصلی حرکت تکاملی و رشد یابنده انسان است از وظایف حکومت اسلامی است.» همراه با مقدمه، بندهایی از اصل سوم قانون اساسی نیز به صراحت سیاست کلی حکومت اسلامی را در بُعد رفاه اجتماعی چنین ترسیم می‌کند:

- ۱- بالا بردن سطح آگاهی‌های عمومی در همه زمینه‌ها از طرق مختلف از جمله تعمیم آموزش و پرورش رایگان.
- ۲- رفع تبعیضات ناروا و ایجاد امکانات عادلانه برای همه در تمام زمینه‌های مادی و معنوی.
- ۳- پی‌ریزی اقتصاد صحیح و عادلانه بر طبق ضوابط اسلامی جهت

در شماره قبل، به‌طور خلاصه به تحولات موسسات رفاه اجتماعی بعد از پیروزی انقلاب اسلامی پرداخته شد. فصل چهارم شامل سازمانها و نهادهای دولتی خدمات اجتماعی آورده شد.

فصل پنجم: رسالت‌ها و وظایف این سازمان‌ها

به‌طور خلاصه می‌توان گفت وظایف و سیاست‌های رفاه اجتماعی در بعد از پیروزی انقلاب عبارت است از:

- ۱- کمک به تعدیل نابرابری‌ها از طریق تأمین حداقل نیازهای اساسی جهت گروه‌های که درآمد و آسیب‌پذیر.
 - ۲- گسترش انواع بیمه‌های اجتماعی به کلیه گروه‌های اجتماعی که توانایی پرداخت حق بیمه را دارند.
 - ۳- کمک به دستیابی به هدف‌های اقتصادی - اجتماعی از طریق سرمایه‌گذاری در پرورش منابع انسانی.
 - ۴- تقویت روحیه خدمت‌دوطلبانه و بسیج مردم جهت ایفای نقش اجتماعی خود و مشارکت آنها در بهزیستی محله‌ای، منطقه‌ای و ملی.
- بر همین اساس است که بهترین خط مشی و سیاست مربوط به

* این مقاله به صورت آموزشی ویژه مددکاران اجتماعی سراسر کشور تهیه شده است.

ایجاد رفاه و رفع فقر و بر طرف ساختن هر نوع محرومیت در زمینه های تغذیه، مسکن، بهداشت و ...

۴- مشارکت عامه مردم در تعیین سرنوشت سیاسی - اقتصادی اجتماعی و فرهنگی خویش.

۵- توسعه و تحکیم برادری اسلامی و تعاون عمومی. و بالاخره با الهام از نخستین برنامه توسعه اقتصادی - اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران در رابطه با رفاه اجتماعی اهداف و سیاست های کلی زیر را می توان ترسیم کرد. با تذکر این نکته که سیاست های کلان هر سه برنامه توسعه از سال های ۱۳۶۸ تا سال (۱۳۷۹) تفاوت چشمگیری با همدیگر نداشته است. برای شفافیت این موضوع ضمن معرفی برخی از زمینه های مربوط به موضوع بحث در برنامه اول، زمینه های مشابه در برنامه سوم نیز ارائه می گردد.

در زمینه اعتلای فرهنگی؛

- ۱- تعمیم تربیت بدنی به ویژه برای جوانان و نوجوانان و تلاش در جهت پُر کردن اوقات فراغت قشرهای جامعه.
- ۲- پرورش روحیه تعاون و همیاری و همکاری گروهی، حفظ قداست خانواده، ایجاد زمینه های مسئولیت پذیری و مشارکت مردم در امور سیاسی و اجتماعی.
- ۳- ایجاد تدابیر مناسب برای ریشه کن کردن اعتیاد و دیگر مفسدات اجتماعی.
- ۴- تلاش در جهت متعادل ساختن رشد جمعیت.

در زمینه تامین قسط و عدالت اجتماعی؛

- ۱- تهیه و تدوین چارچوب نظام تامین اجتماعی بر اساس اصل ۲۹ قانون اساسی و ایجاد زمینه های اجرایی آن.
- ۲- پوشش بیمه های کشاورزان و خانواده آنها.
- ۳- تقلیل فقر و محرومیت از طریق تکیه بر ایجاد درآمد حاصل از اشتغال برای گروه های قادر به کار، اصلاح و ادامه کمک رسانی به گروه های معلول و نیازمند.
- ۴- تصحیح و تقویت نظام توزیع عادلانه کالا.
- ۵- اولویت دادن به تامین نیامندی های خانواده شهدا، مفقودان، اسرا و جانبازان.
- ۶- ایجاد تعاونی ها به منظور توزیع درآمد و ثروت بر مبنای اصول ۴۳ و ۴۴ قانون اساسی.

در زمینه تامین حداقل نیازهای اساسی آحاد مردم

- ۱- بهبود تغذیه در حد تامین نیازهای زیستی.
- ۲- تعیین موازین و معیارهای مسکن شهری و روستایی.
- ۳- تامین آموزشی عمومی، بهداشت و درمان و تاکید بر اقدامات بهداشتی و سالم سازی محیط زیست (پیشگیری).
- ۴- تامین نیازهای اساسی آحاد مردم شامل خوراک، پوشاک، مسکن، بهداشت و درمان، آموزش و پرورش، شغل، محیط زیست سالم، امنیت قضایی، حق دادخواهی، و نظایر آن.

با بررسی سند برنامه سوم توسعه منتشره از سوی سازمان برنامه و بودجه در سال ۱۳۷۸ می توان به موارد زیر اشاره کرد:

نظام تامین اجتماعی: با الهام از اصل ۲۹ قانون اساسی، نظام جامعی است که جامعه و آحاد مردم را در برابر رویدادهای قابل انتظار و یا پیش بینی شده اجتماعی - اقتصادی و طبیعی مورد حمایت قرار می دهد که متناسب با شرایط و وضعیت درآمدی قشرهای مختلف جامعه، تکالیف قانونی دولت و مشارکت افراد با اتخاذ روش های مناسب نظیر بیمه های اجتماعی، خدمات پیشگیری^۱، خدمات حمایتی، خدمات توان بخشی^۲ و خدمات امدادی^۳ همچنین سامان دهی پارانه ها اجرا می شود.

فصل ششم: مبانی شکل گیری سازمان های دولتی خدمات اجتماعی

انگیزه هایی که موجب می گردد موضوع خدمات اجتماعی مورد توجه مردم و دولت ها قرار می گیرد، متفاوت است. این انگیزه ها می تواند دینی، انسانی، سیاسی و حکومتی، اقتصادی باشد و در جوامع جدید به الگوهای توسعه اجتماعی مرتبط است که به شرح زیر مورد تجزیه و تحلیل قرار می گیرد: در الگوهای توسعه اجتماعی، انسان را محور توسعه می دانند و تشکیل دولت رفاه در اروپا و دولت های فراتر از رفاه اجتماعی پس از فروپاشی حاکمیت بلوک شرق و رشد سرمایه داری جدید بر همین الگوها استوار است که عمدتاً به شرح زیر خلاصه می شوند:

- ۱- انگیزه های دینی، انجام هر خدمت اجتماعی را برای رضای خدا فرض می دارد و در ادبیات مثال های فراوانی مطرح می شود مثل شعر (تو نیکی می کن و در دجله انداز- که ایزد در بیابانت دهد باز)
- ۲- انگیزه های انسانی، اصالت انسان در دیدگاه اومانیستی حائز اهمیت بوده و لاغیر.
- ۳- در انگیزه های سیاسی و حکومتی که بیشتر در وعده های حاکمان برای خدمت به عموم جامعه مورد بحث قرار می گیرد. این موضوع در انتخابات های مختلف برای کسب کرسی مجلس و دولت رخ می نمایاند.
- ۴- در انگیزه های اقتصادی، به منظور ارتقاء بهره وری و سودآوری بیشتر، کارکنان موسسات و کارگران مورد توجه قرار می گیرند یعنی کارفرما یا دولت بر اساس دیدگاه هزینه - فایده با افزایش رفاه کارکنان، به سودآوری بیشتری دست می یابد. این موضوع را می توان در قوانین تامین اجتماعی، در بیمه های اجتماعی خصوص به خوبی محاسبه نمود و بر طبق محاسبات دقیق آن را شکل داد. (نه فقط پایاپای بلکه باکسب درآمد).
- ۵- تعهدات بیمه گران و اصولاً سرمایه گذاری در بخش بیمه ای، مبنای اقتصادی و درآمدی داشته و هر چند دولت نیز برای داشتن شهروندان سالم، در این بخش هزینه هایی را تقبل می نمایند.
- ۶- انگیزه قوی دیگر حرکت از رفاه ملی به سوی رفاه جهانی است که که برخی از کشورهای توسعه یافته، طرح هایی در این زمینه داشته اند، ولو اینکه برخی سیاستون این گونه طرح ها را استعماری می دانند. مثل طرح های رفاهی که از سوی امریکا برای کشورهای

جهان سوم در نظر گرفته شده مانند اصل ترومن رئیس جمهور آمریکا، یا سیاست های اعطای وام از سوی صندوق جهانی پول یا اعطای امتیازات و کمک هایی از سوی صندوق های جهانی وابسته به سازمان ملل متحد به ویژه در بخش های بهداشتی و آموزش، عمران و آبادانی (توسعه) و اعطای بورسیه های تحصیلی، پژوهشی به محصلان خارجی و غیره.

۷- انگیزه دیگر تشکیل دولت آرمانی است که در اندیشه و آرای اندیشمندان دینی و تئورسین ها مشاهده می شود و برخی از آنها مبنای دینی دارد. در همه ادیان عموماً و در دین اسلام و به ویژه در نزد شیعیان دولت جهانی امام زمان (عج) به عنوان آرمانی که روزی عالم گیر خواهد شد بسیار جدی مطرح می شود. چنین اندیشه هایی موجب می شود که دولت فراتر از رفاه از سطح ملی به سطح جهانی نیز گسترش یابد.

۸- باین مقدمه به چند انگیزه به عنوان مبانی شکل گیری سازمان های دولتی خدمات اجتماعی پرداختیم اما این موضوع در ایران در بخش دوم همین مجموعه به طور مبسوط بررسی شده است.

فصل هفتم: نهادهای غیردولتی خدمات اجتماعی

پیش از ایجاد نهادهای رسمی دولتی، سازمان های مذهبی، موسسات خیریه و موقوفات و وظایف ارائه خدمات اجتماعی را بر عهده داشته اند. در جوامع سنتی و روستایی پیش از تحولات انقلاب صنعتی، نهاد خانواده علاوه بر کارکرد اقتصادی، کارکردهای چندگانه اجتماعی داشته و به مثابه گروه خانوادگی، چتر حمایتی و مراقبت اجتماعی^۴ را بر سر اعضای خود می گسترانید و یک نوع کفالت و معاونت اجتماعی و همیاری گروهی در درون خانواده حاکم بوده، اگر چه علیرغم فروپاشی و سست شدن بنیاد خانواده به ویژه در جوامع جدید صنعتی تحقیقات نشان می دهد که هنوز خانواده نقش مهمی در امنیت فرد و سلامت عضو خود ایفا می نماید.

اما تبعات اجتناب ناپذیر با رشد جمعیت و انقلاب صنعتی، موسسات اجتماعی علیرغم تلاش جهت تامین نیازهای گوناگون مردم در قالب های سنتی، موجب آسودگی خیال افراد را فراهم نمی نمود.

تفاوت وظایف قانونی اعضای خانواده با تامین اجتماعی نوین به شرح زیر است: برخی از وظایف قانونی اعضای خانواده نسبت به یکدیگر از قبیل تامین نفقه همسر و فرزندان صغیر یا تکفل مخارج پدر و مادر در صورت ملالت^۵ قانونمند و واجد ضمانت اجرا است. با این حال این قبیل تعهدات قانونی جزء تامین اجتماعی نیست زیرا تعهدات مذکور به گونه ای به امکانات شوهر یا پدر بستگی دارد نه احتیاجات واقعی کسی که مورد حمایت قانونی قرار گرفته است. حال آنکه تامین اجتماعی ناظر به برآوردن حداقل نیازهای مشمولان آن به میزانی است که قانون معین کرده است.^۶

مشخصه بارز سازمان های خیریه این است که مشمولان خدمات و کمک های خیریه را با توجه به امکانات مالی خود، معین می کند و اشخاص قانوناً نمی توانند به صرف نیاز، این موسسات را ملزم به

ایفای خدمات کنند.

در مورد موقوفات عام نیز معمولاً واقف نمی تواند ارائه خدمت به همه نیازمندان را تعهد کند و مشمولان استفاده از مزایای موقوفه طبق نظر واقف و ضوابطی که او معین کرده است و در حدود درآمد موقوفه تعیین می شوند.^۷

از نظر حقوقی مشمولان استفاده از خدمات و کمک های این موسسات نمی توانند علیه موسسه مذکور ادعای قانونی داشته باشند زیرا در تامین منابع مالی موسسه خیریه مشارکت نکرده اند، حال آنکه در برنامه تامین اجتماعی به هر حال مشمولان یا قبلاً مشارکت کرده اند یا در آینده با اشتغال خود قانوناً ملزم به مشارکت خواهند شد.^۸

عموماً خیریه ها، صندوق های قرض الحسنه وابسته به موسسات اقتصادی، مصارف وقف نامه ها، خدمات خیریه مساجد و روحانیون جنبه موظف قانونی ندارد بلکه عملی خدایسند، دل خواهانه و اختیاری محسوب می شود.

بنابراین نهادهای محلی منطقه ای، صندوق های خیریه و خانوادگی به صورت خودجوش و مردمی تاسیس می شود. خوشبختانه در ایران به دلیل وجود فرهنگ همیاری و مدد به هممنوع انجمن های خیریه ای و حمایتی فراوانی تاسیس شده تا در زمینه های حمایت بیماران صعب العلاج و مزمن، بیماران روانی، مصدومین، معلولین، جذامیان، بیماران کلیوی، هموفیلی و تالاسمی یا در قالب بیماران خاص خدمات اجتماعی ارائه نمایند یا انجمن حمایت فقرا و انجمن های حمایت زندانیان، انجمن های ترک اعتیاد، خانواده ای نیازمند کودکان بی سرپرست، پرورشگاه و موسسات تربیتی شبانه روزی ایتام، گرم خانه ها، آسایشگاه سالمندان، معلولین، مراکز نگهداری افراد عقب مانده ذهنی، مراکز درمانی و دارالشفاء ها، مراکز آموزشی، مراکز بهزیستی، کارگاه های حمایت افراد نیازمند، خدمات اجتماعی مختلف در قالب آموزشی، تربیتی، بهداشتی، درمانی، شغلی و حرفه ای، بسیار فراوان است به نحوی که لیست های نه کاملاً مطمئن عدد آنها را هزاران مورد گزارش نموده اند.

اما همانطور که در بالا اشاره شد تداوم فعالیت چنین سازمان های خدمات اجتماعی داوطلبانه به تامین منابع درآمد مالی آن و تداوم نیات خیر خواهانه موسسان و متولیان آن وابسته است.

هم اکنون در ایران کم نیستند موسسات غیردولتی در حوزه خدمات اجتماعی که پس از تاسیس تمایل دارند از حمایت های حقوقی، معافیت های مالیاتی و گمرکی و کمک های دولتی برخوردار شوند. از میان آنها برخی در مواجهه با مشکلات به ویژه برای تامین مالی و منابع و غیره، گرایش دارند به یک موسسه دولتی تغییر شکل دهند، زیرا هنوز ساز و کار لازم جهت نحوه حمایت این گونه موسسات از سوی دولت، در قوانین پیش بینی نشده است و از همین منظر است که مشمولان خدمات اجتماعی دولتی به دلیل اعمال سلیقه شخصی و نظایر آن تداوم خدمات موسسات غیردولتی را دچار تردید نموده و نظارت موثری بر کمیت و کیفیت خدمات آنها ندارند.

ناگفته نگذاریم که برخی از سازمان های دولتی تلاش می کنند از محل بودجه، کمک های عمومی دولت به اشخاص حقوقی و

حقیقی به موسسات خیریه ای و مردم نهاد (NGOs) به صورت نقدی و جنسی مساعدت نمایند.

این کمک ها، گاهی بلاعوض بوده و یا برای انجام خدمات مصرحه در قانون وظایف سازمان های رفاه اجتماعی به صورت مشروط، منظور شده یعنی هر گونه کمک به موسسات خیریه و انجمن های مردم نهاد را محدود و مشروط به انجام خدمات ویژه ای به محرومان و معلولان و مخاطبان خاص نموده و یا منوط به ارائه خدمات تخصصی مددکاری اجتماعی و خدمات حمایتی، آموزشی، اجتماعی، توانبخشی و نگهداری از افراد نیازمند نموده اند، یا در قانون بودجه هر ساله مبلغی را به برخی موسسات خیریه ای و مردمی تخصیص داده اند مثل کمک به مرکز سالمندان و معلولان کهریزک یا مراکز نگهداری افراد عقب مانده ذهنی که هم اکنون در بیشتر استان ها فعال هستند، یا مراکز نگهداری ایتم و ... یا کمک های نقدی و غیر نقدی به مددجویان و خانواده های نیازمند یا مراکز اورژانس اجتماعی که افراد آسیب دیده اجتماعی را تحت پوشش قرار می دهد و غیره.

این بودجه در اختیار سازمان بهزیستی و امثالهم قرار می گیرد تا با واسطه دولت به موسسات غیردولتی پرداخت شود. یکی از اقدامات نوین سازمان بهزیستی - وزارت رفاه و تامین اجتماعی - صدور مجوز تاسیس کلینیک های مددکاری اجتماعی است - از عمر اولین کلینیک ها حدود ۷ سال می گذرد - این کلینیک ها با حضور افراد متخصص خدمات اجتماعی مختلف را در حوزه مددکاری اجتماعی کلینیکی و مشاوره، روانشناسی، اجتماعی، آموزشی و فرهنگی، توانبخشی، حقوقی و ... که همگی در راستای قادرسازی گروه هدف بوده فعالیت می نمایند و در سطح کشور در حال گسترش است. تعداد این کلینیک ها حدود ۲۰۰ واحد فعال می باشد.

به نظر می رسد تصویب قوانین و مقررات تسهیل گر جهت توسعه این خدمات می تواند کمک موثری را در ارائه خدمات اجتماعی خاص و خدمات مددکاری اجتماعی بنماید و پیش بینی می شود توسعه این کلینیک ها - اگر در برنامه توسعه منظور شوند، در طول برنامه پنج ساله توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران می تواند شاخص های رفاه اجتماعی را به ویژه در گروه های هدف (گروه های نیازمند) ارتقاء بخشد.^۹

به علاوه با چنین اقدامی، هزینه های بخش بهزیستی و رفاه اجتماعی گروه های خاص، به میزان معتنا بهی کاهش یافته و مهم تر از آن بر کیفیت خدمات اجتماعی افزوده و نهایتاً سهم مشارکت مردم را نیز توسعه می بخشد.

مساله حمایت از افراد و گروه های نیازمند، در بین مسلمانان ریشه در تعالیم اسلامی دارد چنانکه در بحث انفاق، خمس، زکوه، صدقات، وقف، هبه، امور حسبه به طور مبسوط به این موضوعات اشاره می شود که برخی آنها بر عهده ولی امر مسلمین گذارده شده، که در واقع ناظر و واقف به امور است و برخی تکلیف هر مسلمان تلقی شده و به عنوان واجب، بر گردن هر فرد مسلمان است و برخی نیز به عنوان واجب کفایی بر عهده همگان است که

در صورت ادای آن توسط فرد یا افرادی از گردن دیگران ساقط می شود. اما تکالیف فردی را در می گذریم و تنها به دو شیوه سازمان یافته و غیر پراکنده از خدمات اجتماعی در اسلام یعنی احکام حسبت و وقف اشاره می شود (تنها نقل می شود نه بحث و تحلیل). الف- احکام حسبت: ... منظور از آن سازمان و تشکیلاتی است که مامور رسیدگی بر کار بازار و خرید و فروش، پیشگیری و منع از تقلب پیشه وران و اصناف و مبارزه با تخلفات و ارشاد منحرفین، بهداشت محیط، حل اختلاف بین عوام الناس و رفع ظلم بوده است و وجود «دیوان مظالم» به عنوان قسمتی از این تشکیلات به حساب می آید و محتسب فردی بوده است که از احترام مذهبی برخوردار بوده و نسبت به احکام قضاوت تبحر و توانایی داشته است و ... که از ذکر جزئیات آن در این مقاله در می گذریم.

ب- احکام وقف یا سازمان وقف که می توان آن را تعاون اجتماعی با سازمان و برنامه تلقی کرد. وقف در لغت به معنی ایستادن، اندکی درنگ کردن در بین کلام و دوباره شروع کردن و نیز به معنی حبس عین ملک یا مالی و مصرف کردن آن در اموری که واقف معین کند و آنچه که کسی از ثروت خود جدا کند، که در کارهای عام المنفعه از آن استفاده کنند و وقف نامه، نامه ای که در آن شرایط و مقررات راجع به وقف کردن چیزی نوشته شده باشد.^{۱۰} (خاکساری، -۱۳۷۲ صفحه ۲۱ به نقل از فرهنگ صبا)

وقف در شمار راه های بسیار نظیر صدقه دادن، هبه کردن، قرض دادن و تعیین ثلث برای بعد از مرگ است که برای مصرف ثروت نشان داده شده است تا توانگران خود به خود و از روی رضا و رغبت ثروت خود را در راه کمک به فقرا و ناتوانان و محتاجان صرف نمایند.

وقف دارای سازمان وسیع و در عین حال پیچیده ای است که در آن به انواع وقف، متولی، ناظر موقوفه و مفاهیم دیگر پرداخته شده است. در کتاب های قدیمی ایرانی درباره وقف بسیار نوشته شده است از جمله وقف نامه سید رکن الدین محمد به نقل از کتاب جامع الخیرات، درباره پیشگیری از گدایی و ولگردی کودکانی که بینوا بوده و از طریق سقایت آب در رهگذرها می فروخته اند، برای مردم به منازل آنان آب می برده اند و در برابر اجرت می گرفتند، و هرگاه کوزه بشکند، از وجه خاصی از آن وقف برای آنان کوزه تهیه می نمودند.

ملاحظه موقوفاتی که عواید حاصل از آنها برای اداره امور بیمارستان ها، مدارس، موسسات حمایت از تنگدستان و مستمندان اعم از وقف خاص یا عام، دلالت بر عدم اتکاء خدمات به فرد و قرار داشتن این خدمات اجتماعی و انسانی در چهار چوب مقررات مدون و از پیش تعیین شده می نماید. بنابراین می توان نتیجه گرفت که حمایت و یاری، کمک و معاضدت و همدلی، ریشه در ادیان مختلف و به ویژه دین مبین اسلام دارد. هم چنین در ادبیات و هنر شعر فارسی به وفور از این باب کلام نغز وجود دارد.

در نقاط مختلف جهان خانواده و موسسات خدمات اجتماعی که به یکدیگر کمک متقابل می نمایند بدین شرح است:

بررسی ها نشان می دهد که کمک های اعضای درون نهاد خانواده

میزان استحکام خانواده ارتباط مستقیم دارد بررسی‌ها نشان می‌دهد که میزان کمک‌های اعضای درون نهاد خانواده به یکدیگر با میزان استحکام خانواده، ارتباط مستقیم دارد.

شاید به همین دلیل است که موسسات خیریه‌ای و غیردولتی یا موسسات خدمات اجتماعی دولتی برای کاهش هزینه‌های خود، تلاش می‌کنند ساختار خانواده تضعیف نشود پس از خانواده، انجمن‌ها، اتحادیه‌ها و مجامع کمک‌های متقابل هستند که می‌توانند در ارائه خدمات اجتماعی موثر باشند. در انجمن‌ها، غالباً یک شیوه خودیاری انجمن‌ها را شکل می‌بخشد و اساساً ویژگی مشخص بعضی مجامع مانند اتحادیه‌ها، انجمن‌ها و نهادهای عمومی، ارائه حمایت‌های متقابل است. زیرا اغلب اقدامات این انجمن‌ها افرادی را شامل می‌شود که نسبت خویشاوندی یا دولتی با هم دارند، این نوع اقدامات با نیت خیرخواهانه، انسان‌دوستانه و باورهای مذهبی شکل می‌گیرد. در جهان مدرن امروزی، ورود به عرصه خدمات اجتماعی توسط بخش خصوصی و دولتی، انگیزه‌های متفاوتی دارد که در بحث بعدی به آن می‌پردازیم.

انگیزه‌های تاسیس مراکز خدمات اجتماعی در جهان چیست؟
انگیزه‌های تاسیس خدمات اجتماعی عبارتند از: انگیزه دینی و مذهبی، انگیزه اقتصادی، انگیزه سیاسی، انگیزه انسانی، انگیزه ارتقاء اخلاقی و غیره.

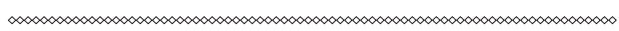
به این انگیزه‌ها می‌توان انگیزه محلی، انگیزه قومی و نژادی، گروهی، ملی، انگیزه کمک به خود و به گروه خودی را اضافه نمود. شاید بیشترین توجه مدیران جامعه به انگیزه اقتصادی مربوط می‌شود که آن را مورد بررسی قرار می‌دهیم. طرح‌های رفاهی عموماً دارای یک بعد اقتصادی یا دارای یک توجیه اقتصادی است، زیرا برای کاهش هزینه‌های تبعی مشکلات اجتماعی طراحی شده‌اند چون برنامه‌های مربوط به حل مشکلات اجتماعی، پر هزینه هستند. .. بسیاری از برنامه‌ها، در کشورهای به اصطلاح پیشرفته، با ارائه دلیل و با تحلیل‌های تأیید شده مربوط به منافع مالی مورد تصویب قرار گرفته‌اند، زیرا سود اقتصادی آنها بیش از هزینه‌های حمایتی بوده است. برای مثال؛ خدمات پیشگیرانه مددکاری اجتماعی و مشاوره، معمولاً به خاطر اینکه هزینه‌های بعدی مربوط به بیماری‌های روانی و مشکلات زناشویی و آسیب‌های اجتماعی را کاهش می‌دهد، مورد پذیرش واقع شده است.

تجارب درباره زندانیان، این مسئله را ثابت کرده است زیرا، در آمریکا، در هزینه‌ها، بعد از اجرای طرح‌ها، حدود ۱۵۰ درصد در هر روز نسبت به قبل کاهش دیده شده است. می‌توان برنامه‌های آموزش مشاغل، جذب و نگهداری افراد در طرح‌های رفاهی را از طریق کمک به آنها برای پیدا کردن شغل و صرفه‌جویی در

درآمدهای مالیاتی را مثال زد. در آمریکا در برابر هر دلاری که دولت فدرال برای بازتوانی می‌پردازد، افراد بازتوان شده شاغل، از ۷ تا ۱۰ دلار به منظور تداوم کار خود - مالیات - می‌پردازند. چون به سطح کسب درآمد رسیده‌اند. مثال طرح هد استارت ۱۱ درباره آماده‌سازی نوجوانان برای موفقیت در تحصیل و پس از آن اشتغال و در نتیجه افزایش درآمدها. ...

در موارد پیشرفته‌تر، مشکلات افرادی است که هزینه‌های نگهداری یک بیمار روانی را دارند، این هزینه‌ها در آمریکا، سالانه مبلغ ۳۵۰۰۰ دلار است.

هم‌چنین می‌توان هزینه‌ای زندانیان، بزه‌کاران اجتماعی که شامل هزینه تحریب و خرابکاری در جامعه، هزینه دستگیری و تعقیب توسط پلیس، هزینه دادگاه و هزینه‌های بعدی برای افراد و خانواده‌ها و ... می‌شود را محاسبه نمود. بنابراین محاسبات نظیر: هزینه‌های مستقیم و غیر مستقیم، صرفه‌جویی‌های اقتصادی، کم‌خرج بودن هزینه‌های خدمات رفاه اجتماعی در برنامه حمایت خانواده، تقویت انگیزه عموم مردم در مسیر تولید، پیشگیری از عوارض کارگران بیکار شده که به تکدی‌روی می‌آورند و امثال اینها، دولت را وادار می‌کند به خدمات رفاه اجتماعی توجه نشان دهند تا بدانجا که خصوصی‌سازی خدمات اجتماعی در دستور کار دولت‌ها قرار می‌گیرد. (ماکارو، صفحات ۱۳۶ تا ۱۴۲)*

پی‌نوشت

- ۱- Prevention services
- ۲- Rehabilitation services
- ۳- Aiding Services
- ۴- Social care
- ۵- مورد ۱۱۰۶ به بعد قانون مدنی در ورد نفقه زوجه به طور کلی مواد ۱۱۹۵ به بعد در باب نفقه فرزندان، ابوبن و اقارب.
- ۶- مواد ۳ و ۴ قانون تامین اجتماعی
- ۷- ماده ۸۲ قانون مدنی - باب وقف
- ۸- مقررات ماده ۲۸ قانون تامین اجتماعی.
- ۹- برای اطلاع بیشتر، علاقمندان می‌توانند به گزارش پژوهش «بررسی و ارزشیابی خدمات کلینیک ۶-های مددکاری اجتماعی کشور» که توسط این جانب در سال ۱۳۸۷ انجام شده و در اختیار سازمان بهزیستی کشور قرار گرفته است مراجعه فرمائید.
- ۱۰- خاکساری، حسن - مبانی مددکاری اجتماعی، ناشر دانشگاه علوم بهزیستی و توان بخشی - ۱۳۷۲ صفحه ۲۱ به نقل از فرهنگ صبا - محمد بهشتی
- ۱۱- Head Start

منابع

خاکساری، حسن - مبانی مددکاری اجتماعی، ناشر دانشگاه علوم بهزیستی و توان بخشی - ۱۳۷۲ صفحه ۲۱ به نقل از فرهنگ صبا - محمد بهشتی
ماکارو، دیوید ترجمه محمد تقی جغتایی - فریده همتی - انتشارات دانشگاه علوم بهزیستی و توان بخشی - صفحات ۱۳۶ تا ۱۴۲